

235

EŠD: /

Naselje: *Zgornje Vodale*

Občina: *Sevnica*

Področje: *A*

Obdobje: *prazgodovina*

Vrsta dela: *1*

Jože Papež iz Zgornjih Vodal pri Trzišču je v gozdu nad vasjo našel kamnito jezičasto sekiro. Dolga je 7,7 cm, široka 4,3 cm in ima premer 1,6 cm. Najdbo hrani najditelj.

Borut Križ

236

EŠD: 12979

Naselje: *Zgornji Brnik*

Občina: *Cerklje na Gorenjskem*

Ime: *domačija Zgornji Brnik 63*

Naslov: *Zgornji Brnik 63*

Področje: *E, A*

Vrsta dela: *4, 7*

Domačija Zgornji Brnik 63 je bila evidentirana kot enota dediščine leta 2000. Domačijo so lastniki želeli prodati s pomočjo nepremičninske organizacije. Tako je bila na zavod naslovljena vloga, kako ravnati z domačijo v primeru prodaje. Na podlagi oglada celotne domačije, prostora, na katerem stoji, in notranjosti ter pogovora s takratno lastnico sem predlagala, da se domačija zavaruje in vpiše v register kulturne dediščine. V primeru prodaje je bil tudi dan predlog, kakšna naj bi bila njena primerna namembnost in prenova, v obliki predhodnih kulturnovarstvenih pogojev.

Domačija je bila prodana in v njej bodo uredili hotel, gostilno, restavracijo in večnamensko

dvorano. Čeprav je bilo sprva predvideno, da se ohrani celotna stanovanjska hiša s prizidkom, pod katerim je klet, se je med gradnjo pokazalo, da to ni mogoče. Slabe temelje in ne preveč kakovostni prizidek so izvajalci nadomestili z novogradnjo in jo umestili kot nov prizidek, kjer bo tudi prenočitveni del. Ohranili pa se bodo kmečka hiša, gospodarsko poslopje in dvorišče. Gradbena dela na enoti dediščine se izvajajo tudi v letošnjem letu.

Mojca Terclj Otorepec

237

EŠD: 3530

Naselje: *Zibika*

Občina: *Šmarje pri Jelšah*

Ime: *cerkev sv. Jerneja*

Področje: *UA*

Obdobje: *druga polovica 17. stoletja*

Vrsta dela: *4, 6, 7, 8*

Pri obnovi notranjščine župne cerkve leta 1994 je bila pod novejšimi ometi v koru najdena stenska poslikava iz druge polovice 17. stoletja. Interventna sredstva za injektiranje ometov je zagotovila Občina Šmarje pri Jelšah. Sredstva za restavriranje poslikav je Ministrstvo za kulturo prvič odobrilo v letu 1998. Program restavriranja stenskih poslikav pa se je uresničeval s premalo odobrenih sredstev v letih 1999, 2001 in 2003. Ko so bili v letu 1999 odstranjeni recentni beleži, se je na oboku pokazala dekorativna poslikava z viticami, iz katerih rastejo listi, grozdje, več vrst rož, rožnih popkov. Na podlagi poslanih barvnih vzorcev je Ivo Nemeč iz Restavratorskega centra RS opravil analize barvnih tonov dekorativne poslikave na stropu. Na stenah kora je v spodnjem delu slabo ohranjena zavesa. Nad njo so slabše ohranjene celopostavne podobe dvanajstih apostolov. Apostol na levem ostenju slavoloka drži v desnici kratek premet in na držalu zgoraj še neki dodatek. Na severni steni kora apostolu sv. Pavlu, ki ima v levici meč, sledi sv. Rok (ali sv. Jakob st.), ki v levici drži popotno palico s križem na vrhu in bučo za vodo, obešeno na njej, z desnico pa ob razkritem bedru drži zaprto knjigo. Nato sledi apostol z iztegnjeno levico, ki kaže prazno dlan; poškodovano desnico ima položeno na prsih. Levo poleg njega je gotski zakramentarij z napisom (L)IQVORES SACR(I). Na severni podolžnici so tri postave apostolov: belolasi in belobradi starejši mož, ki z obema rokama drži knjigo, nato sledi apostol z betom (gorjačo) v levici in desnico, stisnjeno v pest. Poleg njega stoji najbolj poškodovana figura s knjigo v levici,

desnica pa je brez atributa. Na južni steni kora stoji na sosvodnici apostol z dolgo palico v levici in zaprto knjigo v desnici. Obe roki ima sklenjeni pred seboj. Desno od njega stoji apostol s križem na dolgi palici v upognjeni levici. Leva stran telesa je bila uničena pri predelavi novega okna. Desno od okna je ohranjen le spodnji del telesa apostola z dolgo tanko palico. Sledi apostol sv. Andrej s križem. Na desnem, južnem ostenju slavoloka stoji dvanajsti apostol, ki z iztegnjenim kazalcem in sredincem desnice kaže na napis na prsih. Nad apostoli in na ostenjih sosvodnic so angeli, ki v rokah nosijo orodja Kristusovega mučeništva. Od severne stene v smeri urnega kazalca si sledijo: križ, steber, bič, šibe, trnova krona, žebliji, kladivo, klešče, goba, sulica, mošnja, Veronikin prt. Poslikava je narejena v freskotehniki in je kombinirana s sekotechniko.

Poleg poslikav na notranji in zunanji slavoločni steni je bila najmočneje poškodovana severna stena kora na mestih, kjer je bila brez predhodnega sondiranja položena električna napeljava. Retuširanje manjkajočih poslikave se je izvedlo dvostopenjsko. V prvi fazi so se retuširali poškodovani deli ohranjene figuralike in rastlinskega okrasa z metodo črtkanja tistih površin, ki so bile dobro ohranjene in se jih da smiselno povezati. V drugi fazi so se z lokalnimi barvnimi toni povezovala uničene površine. Retuširalo se je v načinu *tratteggio*, z oksidnimi barvami in primalom kot vezivom. Za dokončanje restavratskih del kora bo treba v nivoju talnega zidca retuširati ostanke slikane zaveze in dekorativno poslikavo na oboku za velikim oltarjem, potem ko bo ob restavriranju ta demonstiran. Decentne retuše restavratorka Jasne Radšel so bile v skladu s konservatorskimi izhodišči izvedene kvalitetno in dobro.

Bogdan Badovinac

238

EŠD: 9320

Naselje: Žerjav

Občina: Črna na Koroškem

Ime: separacija

Naslov: Žerjav 80

Področje: Z, T

Obdobje: 1912–1914

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Objekt za separacijo je naslonjen na strmo skalno pobočje na desnem bregu reke Meže. V separaciji so v preteklosti ločevali čiste koncentrate svinca in cinka od jalovine, danes pa z istim postopkom pridobivajo kamnite agregate in proizvajajo in-

dustrijsko pripravljene suhe maltne mešanice.

Objekt je visok 55,7 m. Tako gradnjo so izrabili zato, da bi za transport izkopanega materiala izrabili silo težnosti. Separacija predstavlja za tisti čas revolucionarno spremembo, saj so se z njeno izgradnjo povečale kapacitete predelave rude z manjšim fizičnim naporom delavcev. Je edina taka stavba v Sloveniji in ena redkih v Evropi.

Do prve obnove je prišlo leta 1997, ko je izbruhnil požar v zgornji etaži separacije. Poškodovana in od požara uničena streha se je nadomestila z novo streho v istih materialih.

Sistematično se je začela obnavljati fasada objekta, tako da je bila v preteklem letu izvedena približno petina vseh fasadnih površin, toliko pa je bilo tudi zamenjanih oken in površin streh. Namesto prejšnje profilirano pločevinaste kritine je objekt zdaj pokrit s profilirano pocinkano kritino debeline 0,6 mm z obrizgom barve 9002. Poškodovan fasadni omet se je odstranil s pritiskom vode 80–100 barov do zdrave površine. S pomočjo sondiranja se je ugotovila barvni odtенок starega ometa, kar je tudi upoštevano pri novem oplesku.

Impozantnost stavbe v prostoru izgublja veljavo, saj v neposredni bližini objekta mimo vednosti spomeniške službe rastejo nove stavbe, ki neperimerno zaznamujejo ozko žerjavsko kotlino. Prihodnost separacije je negotova, posebej zato, ker gre za velik objekt, ki ga lastnik sam ne bo mogel obnoviti in vzdrževati. Kljub temu smo se tudi pri nas začeli zavedati vrednosti in pomena historične industrijske arhitekture. Vodilo in vzgled so nam lahko številni primeri z Zahoda, kjer so opuščenim industrijskim objektom dali z refunkcionalizacijo nove vrednote in uporabnost, še vedno pa so prepoznavni in predvsem z ekonomskega vidika prinašajo dobiček. Varovanje in prezentiranje avtentičnih industrijskih obratov in objektov kot živih muzejev na eni strani ter možna preureditev v kulturne centre in prireditvene prostore na drugi odpirata cel niz možnosti moderne revalorizacije ter uporabo kulturnih spomenikov industrijskega značaja tudi v druge namene. S tem ne izgubljam o identitete nekoč industrijskih obratov, prav nasprotno, predstavljamo železarsko dediščino Koroške.

Dean Damjanovič

239

EŠD: 3543

Naselje: Žiče

Občina: Slovenske Konjice

Ime: cerkev sv. Petra

Področje: UA